

MỸ THUẬT TRONG GIÁO DỤC HIỆN ĐẠI - PHÁT TRIỂN TƯ DUY SÁNG TẠO

Trần Hiền Phúc

Trường Cao đẳng Sư phạm Kiên Giang

Tóm tắt: Mỹ thuật đóng vai trò quan trọng trong giáo dục hiện đại, không chỉ giúp người học phát triển kỹ năng thẩm mỹ mà còn kích thích tư duy sáng tạo. Việc phát triển tư duy sáng tạo cho học sinh được xem là một trong những mục tiêu trọng tâm nhằm đáp ứng yêu cầu của xã hội hiện đại – nơi mà sáng tạo là yếu tố then chốt để thích nghi, đổi mới và phát triển bền vững. Cần thay đổi cách tiếp cận dạy Mỹ thuật trong giáo dục hiện đại để phát huy tối đa vai trò phát triển tư duy sáng tạo. Bài viết phân tích ảnh hưởng tích cực của Mỹ thuật đến khả năng tư duy sáng tạo, vai trò của Mỹ thuật trong giáo dục hiện đại và cách áp dụng hiệu quả trong giảng dạy. Từ thực tiễn giáo dục, bài viết đề xuất một số phương pháp hiệu quả nhằm phát triển tư duy sáng tạo thông qua dạy học môn Mỹ thuật.

Từ khóa: Tư duy sáng tạo, dạy học Mỹ thuật, giáo dục hiện đại.

FINE ARTS IN MODERN EDUCATION - DEVELOPING CREATIVE THINKING

Tran Hien Phuc

Kien Giang College of Education

Abstract: Fine Arts plays an important role in modern education, not only helping learners develop aesthetic skills but also stimulating creative thinking. Developing creative thinking for students is considered one of the key goals to meet the requirements of modern society - where creativity is a key factor for adaptation, innovation and sustainable development. It is necessary to change the approach to teaching Fine Arts in modern education to maximize the role of developing creative thinking. The article analyzes the positive impact of Fine Arts on creative thinking ability, the role of Fine Arts in modern education and how to effectively apply it in teaching. From educational practice, the article proposes some effective methods to develop creative thinking through teaching Fine Arts.

Keywords: Creative thinking, teaching Fine Arts, modern education.

Nhận bài: 10/07/2025

Phản biện: 10/08/2025

Duyệt đăng: 15/08/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Chương trình giáo dục phổ thông 2018 của Bộ Giáo dục và Đào tạo Việt Nam đã có những đổi mới căn bản trong việc dạy học môn Mỹ thuật. Thay vì tập trung vào kỹ thuật, chương trình hướng đến phát triển năng lực thẩm mỹ, năng lực sáng tạo và cảm thụ nghệ thuật. Các nội dung học tập được xây dựng theo hướng mở, tích hợp nhiều hoạt động trải nghiệm, khuyến khích sáng tạo, hợp tác và liên kết liên môn. Môn Mỹ thuật đóng vai trò quan trọng trong việc phát triển toàn diện học sinh (HS), giúp các em rèn luyện tư duy sáng tạo, khả năng cảm thụ nghệ thuật và thể hiện bản thân qua ngôn ngữ hình ảnh. Đây là môn học thuộc nhóm môn học nghệ thuật, giúp HS phát triển khả năng tư duy thẩm mỹ, sáng tạo và kỹ năng biểu đạt bằng hình ảnh. Góp phần giáo dục thẩm mỹ, rèn luyện óc quan sát, sự khéo léo và tinh thần sáng tạo; hỗ trợ phát triển các phẩm chất và năng lực cốt lõi như: tự chủ, giao tiếp, hợp tác, giải quyết vấn đề, sáng tạo; gắn kết với các môn học khác, đặc biệt là môn Ngữ văn, Lịch sử, Công nghệ,... nhằm nâng cao sự hiểu biết văn hóa, lịch sử và khoa học.

Trong bối cảnh giáo dục hiện đại, tư duy sáng tạo trở thành một trong những kỹ năng quan trọng

nhất. Mỹ thuật không chỉ là một môn học mang tính nghệ thuật mà còn là công cụ mạnh mẽ giúp người học mở rộng trí tưởng tượng, nâng cao khả năng giải quyết vấn đề và phát triển tư duy độc lập. Tuy nhiên, Mỹ thuật còn bị xem nhẹ so với các môn học khoa học hoặc Toán học. Bài viết làm rõ vai trò của Mỹ thuật trong phát triển tư duy sáng tạo và đề xuất cách tích hợp hiệu quả trong giáo dục hiện nay.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Ảnh hưởng tích cực của Mỹ thuật đến tư duy sáng tạo

Kích thích trí tưởng tượng và khả năng sáng tạo

Mỹ thuật khuyến khích người học thể hiện suy nghĩ và cảm xúc theo cách riêng, giúp họ phát triển khả năng tưởng tượng phong phú. Người học được thực hành với nhiều chất liệu khác nhau như màu nước, bút chì, đất sét, giấy cắt dán,... giúp phát triển khả năng sáng tạo và tư duy trực quan. Khi người học quan sát và phân tích các tác phẩm nghệ thuật, họ có thể học cách nhìn nhận thế giới theo nhiều góc độ khác nhau, kích thích tư duy sáng tạo. Các hoạt động như vẽ tranh, điêu khắc, thiết kế đồ họa không có đáp án đúng hoặc sai, điều này giúp người học tự do thể hiện suy

nghĩ, không bị bó hẹp trong khuôn khổ, từ đó giúp người học học cách tư duy linh hoạt và không bị giới hạn bởi các quy tắc cố định.

Phát triển tư duy phản biện

Tư duy phản biện là một kỹ năng thiết yếu trong học tập và cuộc sống, giúp người học không chỉ tiếp thu kiến thức mà còn biết cách phân tích, phản biện, áp dụng vào thực tế; giúp người học phát triển khả năng suy nghĩ độc lập, đánh giá thông tin một cách logic và giải quyết vấn đề hiệu quả. Tư duy phản biện giúp HS tự đặt câu hỏi, khám phá vấn đề theo góc nhìn riêng và không bị ràng buộc bởi những suy nghĩ cố định. Chẳng hạn, khi viết một bài văn nghị luận, thay vì chỉ nhắc lại ý kiến của người khác, HS có thể tự lập luận và đưa ra quan điểm riêng dựa trên dẫn chứng thực tế. Khi HS được khuyến khích đánh giá tác phẩm nghệ thuật, họ sẽ phát triển tư duy phản biện. Việc phân tích tranh, hiểu ý nghĩa ẩn sau tác phẩm và so sánh các phong cách nghệ thuật khác nhau giúp họ có cái nhìn sâu sắc hơn về thế giới.

Cải thiện khả năng giải quyết vấn đề

Mỹ thuật đòi hỏi người học phải tìm kiếm cách biểu đạt sáng tạo khi đối mặt với một đề tài hoặc chất liệu nhất định. Quá trình này giúp họ cải thiện khả năng tìm ra nhiều giải pháp khác nhau cho một vấn đề, một kỹ năng quan trọng trong nhiều lĩnh vực khác nhau. HS biết cách so sánh, đánh giá và chọn giải pháp tốt nhất, từ đó nâng cao khả năng thích nghi trong nhiều tình huống khác nhau. Như khi gặp một bài toán khó, thay vì bỏ cuộc, họ có thể suy luận nhiều hướng, thử nghiệm các phương pháp khác nhau để tìm ra cách giải hiệu quả. Mỹ thuật không chỉ là một môn học sáng tạo mà còn giúp rèn luyện tư duy giải quyết vấn đề thông qua việc tìm kiếm ý tưởng, thử nghiệm kỹ thuật và phản biện tác phẩm của chính mình. Trường hợp vẽ một bức tranh phong cảnh nhưng thấy nó thiếu chiều sâu, có thể phân tích lại phối cảnh hoặc sử dụng kỹ thuật đổ bóng,...

2.2. Vai trò của Mỹ thuật trong giáo dục hiện đại

Thứ nhất, Mỹ thuật không chỉ đơn thuần là môn học giúp HS rèn luyện kỹ năng vẽ hay thể hiện cảm xúc qua màu sắc, mà còn đóng vai trò then chốt trong việc phát triển các kỹ năng mềm, phát triển tư duy sáng tạo và trí tưởng tượng, cải thiện khả năng giải quyết vấn đề và phát triển nhiều những kỹ năng khác: rèn luyện cảm nhận thẩm mỹ và kỹ năng quan sát, phát triển giác quan thị giác cho HS bằng cách quan sát chi tiết các yếu

tổ hình ảnh như màu sắc, đường nét và bố cục, từ đó nâng cao khả năng nhận thức và cảm nhận cái đẹp; tăng cường khả năng so sánh và phân tích các tác phẩm nghệ thuật, HS sẽ học được cách nhận diện điểm mạnh và điểm yếu, giúp họ áp dụng được vào các lĩnh vực học tập khác.

Thứ hai, thúc đẩy giao tiếp và truyền đạt ý tưởng bằng ngôn ngữ hình ảnh, Mỹ thuật cho phép HS truyền tải suy nghĩ, cảm xúc và ý tưởng một cách trực quan, giúp các em phát triển kỹ năng giao tiếp phi ngôn từ. Việc thảo luận và chia sẻ về các tác phẩm nghệ thuật giúp các em rèn luyện kỹ năng phản biện và truyền đạt ý kiến một cách mạch lạc, logic.

Thứ ba, hỗ trợ phát triển nhân cách và giá trị xã hội. Qua việc tự do thể hiện bản thân trong nghệ thuật, HS xây dựng được lòng tự tin và khả năng tự quyết định trong quá trình sáng tạo; giúp HS hiểu và trân trọng những giá trị văn hóa, nghệ thuật đa dạng, từ đó phát triển thái độ cởi mở và lòng nhân ái đối với người khác.

Thứ tư, tạo ra môi trường học tập đa dạng và hấp dẫn, khơi gợi hứng thú học tập bằng các hoạt động nghệ thuật mang tính tương tác cao, giúp HS thoát khỏi khuôn khổ học thuộc lòng, tạo không gian để các em thể hiện cá tính và sáng tạo.

Thứ năm, hỗ trợ học tập liên môn: Mỹ thuật có thể được tích hợp với các môn học khác như: Ngữ văn, Toán học, Lịch sử, Khoa học,... để tạo ra các bài học đa dạng, sinh động và liên kết kiến thức một cách tự nhiên.

2.3. Đề xuất một số phương pháp hiệu quả trong giảng dạy Mỹ thuật

2.3.1. Mỹ thuật trong chương trình học liên môn

Mỹ thuật không chỉ là một môn học độc lập mà tích hợp vào nhiều môn học khác để giúp HS phát triển tư duy sáng tạo, trí tưởng tượng và khả năng tiếp thu kiến thức một cách sinh động hơn. Mỹ thuật có thể được kết hợp với từng môn học cụ thể:

** Mỹ thuật và Ngữ văn:*

Minh họa tác phẩm văn học: HS vẽ tranh minh họa nhân vật, bối cảnh của truyện, thơ, giúp họ hình dung nội dung sâu sắc hơn.

Vẽ sơ đồ tư duy: Giúp hệ thống hóa nội dung bài học, tóm tắt kiến thức qua hình ảnh.

Tạo kịch bản tranh truyện: Dùng tranh vẽ để kể lại nội dung một câu chuyện theo các cảnh nối tiếp.

** Mỹ thuật và Toán học:*

Hình học và nghệ thuật: Vẽ các hình khối (tam giác, hình vuông, đa giác) để tạo ra tác phẩm nghệ thuật.

Tỉ lệ và phối cảnh: Ứng dụng tỉ lệ vàng, quy tắc phối cảnh trong vẽ tranh.

Mô hình 3D: Dùng phần mềm thiết kế đồ họa để tạo ra các hình học không gian trực quan.

** Mỹ thuật và Khoa học (Vật lý, Hóa học, Sinh học):*

Vẽ mô hình giải phẫu cơ thể: Minh họa các bộ phận cơ thể trong môn Sinh học.

Vẽ sơ đồ phân tử, nguyên tử: Giúp HS nhớ cấu trúc hóa học dễ dàng hơn.

Thiết kế poster khoa học: Biểu diễn các hiện tượng vật lý, hóa học qua tranh vẽ.

** Mỹ thuật và Lịch sử:*

Vẽ tranh tái hiện sự kiện lịch sử: Giúp HS hình dung rõ hơn về các trận chiến, nhân vật lịch sử.

Thiết kế mô hình di tích: Dựng mô hình 3D về các công trình nổi tiếng.

Sáng tạo bản đồ nghệ thuật: Vẽ bản đồ lịch sử theo phong cách Mỹ thuật, kết hợp màu sắc và biểu tượng trực quan.

** Mỹ thuật và Địa lý:*

Vẽ bản đồ địa lý sáng tạo: Minh họa địa hình, khí hậu của các khu vực.

Thiết kế biểu đồ trực quan: Biểu diễn dữ liệu dân số, khí hậu bằng đồ họa sinh động.

Mô phỏng cảnh quan thiên nhiên: Sáng tạo các tác phẩm nghệ thuật về các kỳ quan thế giới.

** Mỹ thuật và Giáo dục Công dân:*

Thiết kế áp phích tuyên truyền: Vẽ tranh cổ động về bảo vệ môi trường, quyền con người, bình đẳng giới.

Vẽ tranh thể hiện thông điệp xã hội: Sáng tác tranh phản ánh các vấn đề xã hội như bạo lực học đường, an toàn giao thông.

Việc tích hợp Mỹ thuật vào các môn học khác không chỉ giúp HS học tập hiệu quả hơn mà còn kích thích sự sáng tạo, tăng cường hứng thú học tập. Khi kết hợp nghệ thuật với các lĩnh vực khác, HS có thể phát triển tư duy trực quan, tư duy phản biện và khả năng giải quyết vấn đề một cách toàn diện.

2.3.2. Ứng dụng công nghệ vào giảng dạy Mỹ thuật

Sự phát triển của công nghệ cho phép HS tiếp cận với Mỹ thuật theo nhiều cách mới mẻ. Công nghệ hiện đại mang đến nhiều phương pháp sáng tạo giúp việc giảng dạy Mỹ thuật của giáo viên trở nên trực quan, sinh động và hiệu quả. Các ứng dụng công nghệ cụ thể vào giảng dạy:

Sử dụng phần mềm vẽ và thiết kế đồ họa: Các phần mềm đồ họa giúp HS làm quen với vẽ kỹ thuật số và mở rộng khả năng sáng tạo. Một số công cụ phổ biến như Adobe Photoshop, Illustrator (Dùng để vẽ kỹ thuật số, thiết kế đồ họa); CorelDRAW

(hỗ trợ vẽ minh họa, thiết kế in ấn); Procreate (công cụ vẽ tay kỹ thuật số mạnh mẽ, phù hợp cho HS sáng tạo); AutoDesk SketchBook (phần mềm miễn phí cho vẽ tay kỹ thuật số); Krita (công cụ vẽ kỹ thuật số miễn phí, hỗ trợ tốt cho vẽ tranh minh họa).

Sử dụng bảng tương tác thông minh: Bảng tương tác (Smart Board) giúp giáo viên trình bày bài giảng sinh động bằng hình ảnh, video và minh họa trực tiếp. Giáo viên có thể vẽ trực tiếp trên bảng và HS cũng có thể tham gia thao tác. Cũng có thể dạy cách phối màu bằng bảng thông minh thay vì chỉ dùng sách giáo khoa; HS thực hành vẽ phác thảo ngay trên bảng thay vì giấy vẽ truyền thống.

Sử dụng công nghệ thực tế ảo (VR) và thực tế tăng cường (AR):

VR (Virtual Reality - Thực tế ảo): HS có thể tham quan các bảo tàng nghệ thuật nổi tiếng ngay trong lớp học bằng công nghệ thực tế ảo.

AR (Augmented Reality - Thực tế tăng cường): HS có thể quét tranh vẽ bằng điện thoại để xem các hiệu ứng tương tác hoặc thông tin liên quan xuất hiện trên màn hình.

Tích hợp công nghệ in 3D vào Mỹ thuật: Dạy HS cách sử dụng phần mềm thiết kế 3D như Tinkercad, Blender, SketchUp để thiết kế tượng, mô hình 3D trên máy tính; giáo viên có thể tạo mô hình minh họa giúp HS hiểu hơn về điêu khắc và nghệ thuật sắp đặt. Sử dụng máy in 3D để in ra các mô hình sáng tạo của HS để trưng bày.

Tạo video hướng dẫn vẽ và thiết kế bài giảng trực quan: Sử dụng Canva, PowerPoint, Prezi để thiết kế bài giảng sinh động, tạo video hướng dẫn cách vẽ chân dung, cách phối màu và đăng lên YouTube cho HS tham khảo. Dùng iMovie, Adobe Premiere để tạo video hướng dẫn kỹ thuật vẽ, HS có thể tua lại bài giảng để ôn tập thay vì chỉ nghe giảng một lần.

Ứng dụng công nghệ vào giảng dạy Mỹ thuật không chỉ giúp HS tiếp cận nghệ thuật một cách hiện đại hơn mà còn phát triển kỹ năng sáng tạo, tư duy trực quan và khả năng làm việc với công nghệ. Việc kết hợp giữa nghệ thuật truyền thống và công nghệ kỹ thuật số sẽ giúp nâng cao chất lượng giảng dạy và tạo hứng thú cho HS.

2.3.3. Xây dựng không gian sáng tạo

Bối cảnh đổi mới giáo dục theo định hướng phát triển phẩm chất và năng lực người học, việc tạo ra môi trường học tập tích cực, khơi gợi hứng thú và khả năng sáng tạo trở thành yếu tố cốt lõi. Đối với môn Mỹ thuật – một môn học đặc thù liên

quan đến cảm xúc, thẩm mỹ và biểu đạt cá nhân – thì việc xây dựng không gian sáng tạo không chỉ góp phần nâng cao hiệu quả giảng dạy mà còn giúp HS phát triển tư duy hình ảnh, khả năng tưởng tượng và cảm thụ nghệ thuật một cách tự nhiên, sâu sắc. Không gian sáng tạo là một môi trường vật lý và tinh thần khuyến khích sự tự do thể hiện, khám phá và thực hành nghệ thuật. Lớp học được thiết kế theo phong cách nghệ thuật, hoặc không gian mở ngoài trời, nơi HS có thể tiếp cận với nhiều nguồn cảm hứng khác nhau.

Các yếu tố chính của phương pháp giảng dạy Mỹ thuật qua không gian sáng tạo:

Bố trí không gian mở: Sử dụng ánh sáng tự nhiên, màu sắc tươi sáng và sắp xếp bàn ghế linh hoạt để tạo sự thoải mái cho HS.

Cung cấp và hướng dẫn vật liệu đa dạng: Gồm sơn, màu nước, bút chì, đất sét, giấy màu, vải, gỗ,... để HS có nhiều lựa chọn khi thực hành.

Góc trưng bày sản phẩm: Tạo khu vực triển lãm ngay trong lớp học để khuyến khích HS tự tin chia sẻ tác phẩm.

Kết hợp công nghệ: Sử dụng bảng tương tác, máy tính bảng hoặc phần mềm đồ họa để hỗ trợ HS tiếp cận nghệ thuật kỹ thuật số.

III. KẾT LUẬN

Mỹ thuật không chỉ đơn thuần là một bộ môn nghệ thuật mà còn là một phương tiện giáo dục giàu tính sáng tạo, góp phần tích cực vào quá trình hình thành và phát triển tư duy sáng tạo của người học, đặc biệt là ở lứa tuổi Mầm non và Phổ thông. Qua các hoạt động mỹ thuật như vẽ tranh, tạo hình, sắp đặt không gian hay khám phá màu sắc, HS được khơi gợi trí tưởng tượng, kích thích khả năng liên tưởng, tư duy độc lập và sáng tạo trong cách nhìn nhận và giải quyết vấn đề. Để tối ưu hóa lợi ích của Mỹ thuật trong giáo dục hiện đại, cần có sự kết hợp linh hoạt giữa Mỹ thuật và các môn học khác. Đưa Mỹ thuật vào chương trình giáo dục một cách bài bản và linh hoạt sẽ góp phần xây dựng môi trường học tập toàn diện, thúc đẩy sự phát triển đồng đều giữa trí tuệ và cảm xúc, giữa lý trí và nghệ thuật. Việc nhận thức rõ vai trò của Mỹ thuật trong giáo dục, cùng với việc đổi mới phương pháp dạy học và tăng cường đầu tư cho các hoạt động Mỹ thuật là hướng đi thiết thực nhằm phát triển tư duy sáng tạo – một yếu tố cốt lõi của nguồn nhân lực chất lượng cao trong tương lai.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông môn Mỹ thuật (Ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo)*, Hà Nội 2018.
- [2] Bùi Quang Xuân, *Tư duy phản biện*, Thư viện tài liệu, ebook.
- [3] Bạch Ngọc Diệp (2017), *Một số năng lực chuyên biệt môn Mỹ thuật trong Chương trình giáo dục phổ thông 2018*, Tạp chí Khoa học giáo dục, số 140 - tháng 5/2017.
- [4] Phạm Văn Tinh (2019), *Vai trò của giáo dục nghệ thuật trong phát triển năng lực sáng tạo*, Tạp chí Giáo dục Nghệ thuật, số 10.
- [5] Nguyễn Thị Nhung (2020), *Dạy học Mỹ thuật phát triển năng lực sáng tạo cho học sinh trung học cơ sở*, Tạp chí Khoa học Giáo dục, số 171.